

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет: педагогічний
Кафедра: мистецьких дисциплін
Спеціальність: «музичне мистецтво»

Магістерська дипломна робота

на тему: «Психолого-педагогічні особливості розвитку музичних здібностей молодших школярів у процесі колективної гри на дитячих музичних інструментах»

Виконала: студентка II курсу
педагогічного факультету,
спеціальності «Музичне мистецтво»

Котик Руслана Анатоліївна

Науковий керівник: кандидат педагогічних
наук, доцент

Чайка Світлана Володимирівна

Кам'янець-Подільський, 2021 р.

ЗМІСТ

Вступ

Розділ I. Психолого-педагогічні аспекти у формуванні та керуванні дитячим музичним колективом

1.1 Розвиток психолого-педагогічних досліджень у формуванні музичних здібностей в молодших школярів у процесі колективної гри на дитячих музичних інструментах

1.2 Головні аспекти у керуванні дитячим музичним колективом

1.3 Сутність керівника в роботі з дитячим музичним колективом

1.4 Основні передумови для організації музичної активності учасникам інструментального колективу

Розділ II. Педагогічне дослідження та його умови у ході роботи з дитячим музичним колективом та розвитком музичних здібностей в молодших школярів під час гри на дитячих музичних інструментах

2.1 Експериментальне дослідження музичних здібностей в молодших школярів

2.2 Суть і сукупність використання співу та гри у процесі музичної колективної діяльності

2.3 Розвиток слухового сприйняття під час колективної гри на дитячих музичних інструментах

2.4 Організація музичної активності та читання нот із аркуша учасниками дитячого музичного колективу

Висновок

Список використаної літератури та інформаційних джерел

Вступ

За основу Державної національної освітньої програми взято розвиток покоління та засвоєння ним, насамперед, духовного збагачення, знання історії та поглиблення культурного розвитку. Завдяки колективному інструментуванню молодше покоління може засвоїти естетичне виховання. Музика впливає на людину та її оточення, а творення музики збагачує духовний стан, відкриває нові знання та культурний розвиток.

Саме тому гра на дитячих музичних інструментах так важлива на уроках музичного мистецтва. Колективна гра, об'єднує дітей, дає їм змогу розкрити свої творчі потенціали, розвивати музикальність – це відчуття ритму, сильних та слабких долей, відчуття висотності звуку, підбирання елементарної мелодії на слух, розвиток музичної пам'яті.

Такі вітчизняні вчені як Амлінська Р. С., Болгарський А. Г., Бублей С. П., Вовк М. В., Гальперін П. Я., Давидов В. В., Єлконін Д. Б., Занков Л. В., та ін. присвятили свої праці даній тематиці. Головну роль у музичному колективі відіграє керівник. Його основна мета – це заохочення дітей до творчого мислення, стимулюючи їхню фантазію та уявлення про «прекрасне». Таким чином, це допоможе їм розкрити художні музичні образи.

Тема: «Психолого-педагогічні особливості розвитку музичних здібностей молодших школярів у процесі колективної гри на дитячих музичних інструментах» є актуальною, оскільки вона розширює розуміння про музичну освіту та ведення уроків мистецтва.

Об'єкт дослідження: робота з дитячим музичним колективом.

Предмет дослідження: розвиток музичних здібностей, під час колективної гри на дитячих музичних інструментах.

Мета дослідження: послідовність етапів роботи з дитячим музичним колективом, формування на уроках мистецтва заохоченості молодших школярів до гри на дитячих музичних інструментах.

Завдання дослідження такі:

1. Опрацювання психолого-педагогічних, методичних літературних джерел.
2. Виховна діяльність на уроках музичного мистецтва під час колективної гри молодших школярів.
3. Дослідження занять та вирішення виниклих проблем у ході роботи з дитячим музичним колективом.
4. Педагогічні умови та їх вплив на подальший розвиток музичних здібностей молодших школярів під час гри на дитячих музичних інструментах.
5. Розроблення методичних та педагогічних рекомендацій для викладачів музичного мистецтва.

Методи дослідження:

1. Теоретичні: аналіз методико психологічної та педагогічної літератури.
2. Емпіричні: проведення бесіди з молодшими школярами, керівництвом школи, спостереження за роботою учнів під час колективної гри на дитячих музичних інструментах.

Дослідження полягають:

1. На педагогічний вплив та потенціал у музичному колективі.
2. Сформування вмінь та навичок, розвиток музичного мислення та пам'яті, розкриття музичних здібностей у молодших школярів під час колективної гри на дитячих музичних інструментах.

Практичне значення досліджень: полягає в організаційності та активізації музичного колективу під час гри на дитячих музичних інструментах, розроблення методики розвитку музичних здібностей, яка допоможе учням грати у подальших музичних колективах.

Апробація та результати дослідження: основні положення, висновки досліджень здійснювалася та обговорювалися на засіданнях кафедри музичного мистецтва, звітних наукових конференціях студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Структура роботи: магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Висновки

Успішне навчання учнів початкових класів на дитячих музичних інструментах і їх музично-естетичне виховання можливе за умов, коли позакласна робота включається в загальну систему естетичного виховання в школі і поєднується з іншими. Форми виховної роботи, в тому числі із класними уроками музики. Музичний репертуар учнів, які вчать гри на дитячих музичних інструментах, повинен відповідати їхнім віковим можливостям, особливостям та інтересам. Навчання учнів молодших класів гри на дитячих музичних інструментах в умовах колективних форм роботи – глибоко специфічний процес. В учнів цього віку цілком природно виникають ускладнення в оволодінні основними постановочними навичками гри, особливо при колективному навчанні, коли застосовувати прийоми традиційної індивідуальної методики навчання.

Ці труднощі пояснюються не лише віковими особливостями кінестичної сфери молодших школярів, а й значною мірою характером методів та прийомів, які застосовуються в існуючій практиці індивідуального і колективного навчання. При навчанні дітей гри не приділяється достатня увага розвитку музично-слухових уявлень, що призводить до надбання механічних виконавських навичок. Крім того, учням дається недостатній обсяг знань з основ музичної грамоти, що не забезпечує свідомого виконання ними самостійних музично-слухових завдань (сольфеджування невідомих мелодій, читання пісень з аркуша та ін.). Наслідки проведених експериментальних досліджень показали, що струнка науково обгрунтована методика дає змогу успішно навчати дітей початкових класів гри на дитячих музичних інструментах.

Система роботи з учнями початкових класів повинна складатись із трьох взаємозв'язаних етапів:

1. Розвиток в учнів музично-слухових та рухових уявлень;
2. Забезпечення взаємозв'язку між грою і слуховими сприйманнями при виконанні музичного твору;
3. Виховання навичок читання нот з аркуша – запорука розвитку в учнів вільних музично-слухових уявлень.

Для успішного формування в учасників дитячого колективу постановочних навичок гри в умовах колективного навчання робота має проводитись в такій послідовності:

- вироблення найпростіших рухів правої і лівої рук без інструмента з співом самого учня;
- вироблення навичок тримання дерев'яних паличок, медіатора і видобування звуків на відповідних музичних інструментах;
- формування координованих дій правої і лівої рук в процесі гри на музичному інструменті.

У процесі формування ігрових навичок необхідно уникати “чисто” теоретичного засвоєння нотної грамоти, щоб нота для учня була не абстрактним знаком, а записом конкретного музичного звука, необхідно органічно поєднувати навчання нотної грамоти з музичною практикою.

Підбирання і транспонування на слух, читання нот з аркуша є ефективними прийомами, які прискорюють музичний розвиток, формування виконавських навичок гри на музичних інструментах. Ці прийоми сприяють більш швидкій взаємопогодженості, так би мовити, зрощуванню слухових та рухових компонентів в єдине ціле. Оптимальне поєднання гри і співу, що являє собою ядро нової дидактичної системи колективного навчання гри на дитячих музичних інструментах, дозволяє успішно розвивати емоційну сферу учнів, їх уміння активно сприймати музику, відчувати виразність мелодії, ритму.

Такий розвиток якостей особистості завдяки поєднанню гри і співу дітей у процесі навчання проявляється з перших занять, що підвищує інтерес в учнів до музичного навчання, сприяє подоланню труднощів, що неминуче виникають у процесі оволодіння грою на музичних інструментах. Це в свою чергу дозволяє ефективно формувати в учнів самостійність у виконанні практичних музично-слухових завдань – читання музичних творів з нот, уміння вивчити, просольфеджувати і проспівати голосом невідому мелодію тощо. Оскільки основною метою системи колективного навчання гри на дитячих музичних інструментах учнів молодших класів є виховання навичок художнього інструментального виконавства, ми не викладаємо методики виховання вокально-хорових навичок.

Але у зв'язку з тим, що в основі запропонованої тут системи лежить оптимальне поєднання гри і співу, в процесі такого навчання варто дотримуватись таких правил:

1. При поєднанні гри з співом учні повинні співати у природному регістрі;
2. Обмежено живати крайні ділянки діапазону дитячого голосу;
3. Не допускати перевтоми та крикливого звучання виконуваних голосом творів;
4. Дітям з фальшивим інтонуванням рекомендувати більше співати під час гри мовчки, прислуховуючись до своїх партнерів, які вміють чисто інтонувати;
5. Стежити за правильним положенням корпусу і голови під час гри і співу – не сутулитись, не піднімати плечей, тримати рівно голову;
6. Під час гри і співу домагатися правильного дихання та дикції.

Практичною спрямованістю нашого дослідження є вивчення можливостей масового музичного навчання учнів молодших класів засобами колективної гри на дитячих музичних інструментах в загальноосвітній школі. Проведені нами дослідження дозволяють зробити висновки про те, що в умовах застосування розробленої системи навчання можна успішно сформувати музичні здібності, які необхідні для повноцінного естетичного сприймання музики, а також для оволодіння грою на дитячих музичних інструментах, у всіх школярів.

Проведене дослідження не претендує на всебічне і вичерпне розкриття розвитку музично-виконавських здібностей молодших школярів. Автор розглядає один із можливих типів управління музично-творчою діяльністю дітей, який не може вважатись універсальним, однак досвід експериментальної роботи переконує в його діяльності й перспективності. Подальшої розробки потребують питання добору репертуару; методів навчання; забезпечення наступності у формуванні музичної активності.

Список використаної літератури та інформаційних джерел

1. Абдуллин Э.Б., Ванилихина О.В., Морозова Н.В. Методологическая культура педагога-музыканта. – М.: Изд. центр «Академия», 2002. – 272 с.
2. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
3. Авдієвський А.Т., Гадалова І.М. Формувати особистість на ґрунті національно-культурного відродження // Мистецтво у школі / Упорядник Гадалова І.М. – К.: УДПУ, 1996. – 92 с. – С. 80 – 83.
4. Азаров Ю.П. Искусство воспитывать: Кн. для учителя. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1985. – 448 с.
5. Актуальні проблеми гуманітарної освіти та виховання духовної культури студентів у сучасних умовах / ред. Базилевич В.Д. – К., 1996. – 236 с.
6. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи: Курс лекцій. – К.: ІСДО, 1993. – 220 с.
7. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества. – К.: Освіта, 1991. – 111 с.
8. Ананьев Б.Г. О взаимосвязи в развитии способностей и характера. – М.: изд-во АПН РСФСР, 1956. – 198 с.
9. Андреева Г.М. Социальная психология. Учебник для высших учебных заведений. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 376 с.
10. Андрієвська В.В., Балл Г.О., Волинець А.Г. та ін. Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: Книга для вчителя. – К.: ІЗМН, 1997. – 136 с.
11. Андрієвська Н.Ф. Формування готовності майбутнього вчителя музики до організації дозвілля учнів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 – К., 1994. – 22 с.
12. Андрушків Б., Кузьмін О. Основи менеджменту. – Львів: Світ, 1995. – 296 с.
13. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. – К.: «ГЕНЕЗА», 1993. – 317 с.
14. Антонова – Турченко О.Г., Дробот Л.С. Музична психотерапія: Посібник-хрестоматія. – К.: ІЗМН, 1997. – 260 с.
15. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки. – М.: Просвещение, 1984. – 112 с.
16. Асафьев Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. – 2-е изд. – Л.: Музыка, 1973. – 144 с.
17. Асмолов А.Г. Деятельность и установка. – М.: Изд-во МГУ, 1979. – 151 с.
18. Афанасьев В.Г. Общество, системность, познание и управление. – М.: Политиздат, 1981. – 432 с.
19. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса. – М.: Просвещение, 1989. – 192 с.
20. Балл Г.А. Концепция самоактуализации личности в гуманистической психологии. – Киев – Донецк, Ровесник, 1993. – 32 с.

21. Балл Г.О. Професійна діяльність і підготовка до неї у контексті розвитку особистості та становлення її духовності // Творча особистість у системі неперервної освіти. – Харків: УДПУ, 2000. – С.34 – 39.
22. Балл Г.О. Сучасний гуманізм і освіта: Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. – Рівне: «Ліста-М», 2003. – 128 с.
23. Бахтин М.М. Проблемы поэтики Достоевского. – М.: Мысль, 1992. – 470 с.
24. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1986. – 444 с.
25. Безбородова Л.А., Алиев Ю.Б. Методика преподавания музыки в общеобразовательных учреждениях: Учеб. пособие для студ. муз. фак. педвузов. – М.: Изд. центр «Академия», 2002. – 416 с.
26. Бервещкий З.Т., Хлебникова Л.О. Виховувати музичну культуру // Грані творчості: Кн.для вчителя. – К.: Рад.шк.,1989. – С.126 – 140.
27. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
28. Бехтерев Н.М. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
29. Библер В.С. Культура. Диалог культур. (Опыт определения) // Вопросы философии. – 1989. – №6. – С. 31 – 42.
30. Библер В.С. Мышление как творчество. Введение в логику мысленного диалога. – М.: Полиграфиздат, 1975. – 399 с.
31. Бодалев А.А. Личность и общение. – 2-е изд. – М.: МПА, 1995. – 324 с.
32. Бойко А.М. Найвища цінність – людина // Педагогіка і психологія. –1995. – №2. – С.54 – 57.
33. Болгарський А.Г. Народно-інструментальне виконавство – важливий фактор музичного виховання дітей в загальноосвітній школі // Мистецтво у школі. Вип.1. – К.: Обрій, 1996. – С. 1 – 3.
34. Болгарський А.Г. Народна творчість в естетичному вихованні учнівської молоді // Шляхи удосконалення освіти учнівської молоді в умовах відродження національної культури. – К.: КДП, 1992. – С. 232 – 235.
35. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика: Учебник для вузов. – СПб: Издательство «Питер», 2000. – 304 с.
36. Братченко С.Л. Развитие у студентов направленности на диалогическое общение: Автореф. ... канд. псих.наук. – Л., 1987. – 24 с.
37. Брилін Б.А. Педагогічні основи музично-творчого розвитку учнів старших класів у сучасних формах дозвілля: Автореф. ... д-ра пед.наук: 13.00.01. – К., 1998. – 40 с.
38. Брилін Е. Музична творчість як засіб формування художньої культури особистості // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. Серія: Педагогіка, №2. – 1999. – С. 80 – 82.
39. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 528 с.

40. Васильев Ю.В. Педагогическое управление в школе: методология, теория, практика. – М.: Педагогика, 1990. – 144 с.
41. Васянович Г.П. Педагогіка вищої школи: Навч.-метод. посібник. – Львів: Ліга-Прес, 2000. – 100 с.
42. Ветлугіна Н.О. Музичний розвиток дитини. – К.: Муз. Україна, 1978. – 256 с.
43. Виевская М.Г. Формирование готовности будущего учителя к педагогическому воздействию с учащимися: Дис. ... канд. пед. н. – Кривой Рог, 1994. – 165 с.
44. Вильсон Г. Психология артистической деятельности: Таланты и поклонники / Пер. с англ. – М.: «Когито-Центр», 2001. – 384 с.
45. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – 576 с.
46. Воловик А.Ф., Воловик В.А. Педагогика досуга: Учебник. – М.: Флинта: Московский психолого-социальный институт, 1998. – 240 с.
47. Вудкок М., Фрэнсис Д. Раскрепощенный менеджер. Для руководителя-практика / Пер.с англ. – М.: Дело, 1991. – 320 с.
48. Вульфов Б.З., Харин В.Н. Педагогика рефлексии. – М.: Магистр, 1999. – 112 с.
49. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк. – М.: Просвещение, 1991. – 93 с.
50. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика, 1996. – 533 с.
51. Выготский Л.С. Психология искусства. – М.: Искусство, 1986. – 573 с.
52. Гадалова І.М. Музика та співи. Методика викладання: Навчальний посібник. – К.: КМІУВ, 1996. – 422 с.
53. Гаєвський Б.А. Основи науки управління. – К.: МАУП, 1997. – 112 с.
54. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1995. – 237 с.
55. Генов Ф. Психология управления: Основные проблемы / Пер.с болг. – М.: Прогресс, 1982. – 422 с.
56. Герчикова И. Менеджмент: Учебник. – М.: ЮНИТИ, 1995. – 480 с.
57. Гинецинский В.И. Основы теоретической педагогики. – СПб.: СПбГУ, 1992. – 378 с.
58. Гласс Д.Ж., Стенли Д.Ж.. Статистические методы в педагогике и психологии. – М.: Прогресс, 1982. – С. 25 – 39.
59. Глущенко Е.В., Захарова Е.В., Тихонравов Ю.В. Теория управления: Учебный курс. – М.: Вестник, 1997. – 336 с.
60. Гнутель Я.Б. Виховна робота в сучасних умовах: теорія й методика. – Тернопіль, 1998. – 262 с.
61. Гоноболин Ф.Н. Психология: Учеб. пособие. – М.: Просвещение, 1973. – 240 с.
62. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
63. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. – К.: АПН України, 1995. – 45 с.
64. Гончаренко С.У. Методика як наука. – Хмельницький: ХГПК, 2000. – 30 с.

65. Горбенко С.С., Ковалюк Т.В. Подготовка студентов музыкально-педагогического факультета к воспитательной работе во внеурочное время: Метод. рекомендації. – К.: КГПИ, 1990. – 32 с.
66. Грищенко Т.С. Развитие культуры педагогического общения в системе методической работы общеобразовательной школы: Автореф. дис. ... канд. пед.н. – Дн., 1997. – 24 с.
67. Гузій Н.В. Педагогічна професія і особистість учителя. – К.: НПУ, 2000. – 19 с.
68. Гумінська О.О. Уроки музики в загальноосвітній школі: Методичний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 104 с.
69. Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»). – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
70. Джола Д.М., Щербо А.Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів: Навчально-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 392 с.
71. Дмитриева Л.Г., Черноиваненко Н.М. Методика музыкального воспитания в школе: Учеб. для студ. пед. учеб. заведений. – М.: «Академия», 2000. – 240 с.
72. Дряпіка В. Орієнтації студентської молоді на цінності музичної культури. – Кіровоград, 1997. – 215 с.
73. Дубасенюк О.А. Ціннісне відношення до професіоналізму виховної діяльності // Нові технології виховання: Зб.наукових статей. – К.: ІСДО, 1995. – С. 145 – 154.
74. Дьюи Д. Психология и педагогическое мышление / Пер. с англ. – М.: Совершенство, 1997. – 208 с.
75. Дьяченко В.К. Сотрудничество в обучении: О коллективном способе учебной работы: Кн.для учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 192 с.
76. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности. – Минск.: БГУ, 1976. – 176 с.
77. Журавленко І.М. Організація творчої діяльності учнів у навчально-виховному процесі. – К.: НПУ, 1997. – 38 с.
78. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. – М.: Педагогика, 1987. – 296 с.
79. Зверева В.И. Диагностика и экспертиза педагогической деятельности. – М.: УЦ «Перспектива», 1998. – 112 с.
80. Згурська Н.М. Формування музично-виконавської культури майбутнього вчителя: Автореф. дис. ... канд.пед.наук: 13.00.02. – К., 2001. – 20 с.
81. Здравомыслов А.Г. Потребности, интересы, ценности. – М.: Политиздат, 1986. – 223 с.
82. Зязюн І.А. Освітні технології у вимірах педагогічної рефлексії // Світло. – 1996. – №1. – С. 4 – 9.
83. Зязюн І.А. Наука і мистецтво педагогічної дії // Професійна освіта: Педагогіка і психологія. – 2001. – №3. – С. 357 – 379.
84. Зязюн І.А. Філософія педагогічного світогляду // Професійна освіта: Педагогіка і психологія. – 2005. – №6. – С. 209 – 222.

85. Зязюн І.А., Крамущенко Л.В., Кривонос І.Ф. та ін. Педагогічна майстерність: Підручник. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
86. Зязюн І.А. Учитель, которого ждут.-М.: Просвещение, 1991. – 156 с.
87. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.
88. Ильина Т.А. Педагогика: Курс лекций: Учеб.пособие. – М.: Просвещение, 1984. – 496 с.
89. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика / Пер. с нем. – М.: Педагогика, 1991. – 240 с.
90. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца. – М.: Просвещение, 1984. – 208 с.
91. Каган М.С. Мир общения: Проблемы межсубъектных отношений. – М.: Политиздат, 1988. – 319 с.
92. Каган М.С. Человеческая деятельность (Опыт системного анализа). – М.: Политиздат, 1974. – 328 с.
93. Казмиренко В.П. Социальная психология организаций: Монография. – К.: МЗУУП, 1993. – 384 с.
94. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении: Кн. для учителя. –М.: Просвещение, 1987. – 190 с.
95. Кан-Калик В.А., Никандоров Н.Д. Педагогическое творчество. – М.: Педагогика, 1990. – 144 с.
96. Карнеги Д. Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей... – Мн.: Беларусь, Дело, 1992. – 670 с.
97. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. – К.: Вища шк., 1997. – 307 с.
98. Карпун А.Л. Формування навичок педагогічного керівництва гуртами народного співу: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 1995. – 17 с.
99. Киричук О.В. Спілкування в класному колективі як об'єкт педагогічного управління: Дис. ... д-ра пед. наук. - К., 1974. – 322 с.
100. Киричук О., Роменець В. Основи психології: Підручник.–К.: Либідь,1996.–632 с.
101. Кічук Н.В. Формування творчої особистості вчителя.–К.: Либідь, 1991. – 93 с.
102. Классики менеджмента / Под ред. М.Уорнера / Пер. с англ. под ред. Ю.Н.Каптуревского. – СПб.: Питер, 2001. – 1168 с.
103. Кнорринг В.И. Искусство управления: Учебник. – М.: БЕК, 1997. – 288 с.
104. Ковалев А. Психология личности. – М.: Просвещение, 1970. – 391 с.
105. Коваль Л.Г. Взаимодействие учителя и учащихся в процессе формирования эстетических отношений средствами музыкального искусства: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – К., 1991. – 430 с.
106. Козырь А.В. Формирование стиля педагогического руководства хором коллективом: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01.– К., 1987. – 22 с.
107. Коломінський Н.Л. Психологія педагогічного менеджменту: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1996. – 176 с.
108. Колпаков В.М. Методы управления: Учеб. пособие.–К.: МАУП, 1997.– 160 с.

109. Кондрашова Л.В. Теоретические основы воспитания нравственно-психологической готовности студентов педагогического института к профессиональной деятельности: Автореф.дис. ... докт. пед. наук. – М., 1989. – 36 с.
110. Корнєв М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія. – К., 1995. – 304 с.
111. Короткий тлумачний словник української мови / За ред. Д.Г.Гринчишина. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2004. – 608 с.
112. Коротов В.М. Введение в педагогику. – М.: УРАО, 1999. – 256 с.
113. Кравченко А.И. Классики социологии менеджмента. – СПб.: РХГИ, 1998. – 320 с.
114. Кравцова Н.Є. Формування професійної готовності студентів до музично-творчої діяльності в шкільних фольклорних колективах.: Дис. ... канд.пед.наук: 13.00.02. – Одеса, 1994.
115. Красильников И.М. Музыкальное творчество как предмет педагогики // Музыка в школе. – 2001. – №1. – С. 18 – 28.
116. Кричевский Р.Л. Если Вы-руководитель... Элементы психологии менеджмента в повседневной работе. – М.: Дело, 1996. – 384 с.
117. Кузьмина Н.В. Способности, одаренность, талант учителя. – Л.: Знание, 1985. – 181 с.
118. Кудрін О.В. Особливості підготовки студентів до педагогічного управління в системі «педагог-учень»: Дис. ... канд. пед. н.: 13.00.04. – Одеса, 1996. – 252 с.
119. Кулюткин Ю.Н., Сухобская Г.С. Мышление учителя. Личностные механизмы и понятийный аппарат. – М.: Педагогика, 1990. – 104 с.
120. Курбас Лесь. Березіль: Із творчої спадщини / Упор.М.Лабінський. – К.: Дніпро, 1988. – 517 с.
121. Курганов С.Ю. Ребенок и взрослый в учебном диалоге: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1999. – 127 с.
122. Лебедев В.К. Коллективная музыкальная деятельность как средство формирования личности младшего школьника: Автореф. дис. ... канд. пед. н.: 13.00.04. – К., 1981. – 21 с.
123. Левитов Н.Д. О психологических состояниях человека. – М., 1964. – 344 с.
124. Левченко Т.И. Современные дидактические концепции в образовании: Монография. – К.: МАУП, 1995. – 168 с.
125. Левченко О.А., Третьяченко В.В., Хрыков Е.Н. Психологические проблемы менеджмента в педагогическом творчестве. – Луганск: Изд. Восточнoукраинского госуниверситета, 2000. – 144 с.
126. Левшенко Т.С. Формирование эстетической нравственности личности студента педвуза в процессе подготовки к работе с младшими школьниками: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1989. – 24с.
127. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.

128. Леонтьев В.Г., Сыроецкий Ю.С. Стиль руководства и социально-психологический климат педколлектива. – Новосибирск: НГПИ, 1988. – 96 с.
129. Леонтьев Д.А. Методика изучения ценностных ориентаций. – М.: Смысл, 1992. – 17 с.
130. Леонтьев Д.А., Щур В.Г. Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии. – М.: Смысл, 1997. – 336 с.
131. Лещенко М.П. Зарубіжні технології підготовки учителів до естетичного виховання. – 2-е вид., доп. – Київ, 1996. – 192 с. БЕК:, 1997. – 288 с.
132. Лещинский В.И., Кульневич С.В. Учимся управлять собой и детьми: Пед. практикум. – М.: Просвещение, 1995. – 240 с.
133. Ліненко А.Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї: Монографія. – Одеса: ОКФА, 1995. – 80 с.
134. Лихачев Б.Т. Педагогика. Курс лекций: Учебное пособие для студентов пед. учебн. заведений и слушателей ИПК и ФПК. – М.: Прометей, 1992. – 528 с.
135. Лобова О.В. Формування творчої активності молодших школярів у процесі музично-естетичного виховання: Автореф. дис. ... канд. пед. н.: 13.00.02. – К., 1998. – 22 с.
136. Лозниця В.С. Психологія менеджменту: Навч. посібник. – К.: ТОВ «УВПК «ЕксОб», 2000. – 512 с.
137. Луговий В.І. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні.: Дис. ... д-ра пед.наук. – К., 1995.
138. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти. – К.: «Магістр-S», 1996. – 255 с.
139. Любан-Плоцца Б., Побережная Г., Белов О. Музыка и психика: Слушать душой. – К.: «АДЕФ-Украина», 2002. – 200 с.
140. Макаренко А.С. Избранные произведения: В 3-х т. / Ред. колл. Н.Д.Ярмаченко и др. – К.: Рад. школа, 1985. – Т.3. – 576 с.
141. Максименко С.Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. – К.: НДП. – 1990. – 240 с.
142. Мангутов И.С., Уманский Л.И. Организатор и организаторская деятельность. – Л.: ЛГУ, 1975. – 312 с.
143. Маринін І.Г. Формування готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним народно-інструментальним колективом: Автореф. дис. ... канд. пед. н.: 13.00.02. – К., 1995. – 24 с.
144. Маркова А.К. Личность учителя // Психология труда учителя. - М.: Просвещение, 1993. – С. 41 – 58.
145. Маркова А.К. Формирование мотивации учения: Кн.для учителя. – М.: Просвещение, 1990. – 191 с.
146. Мартиненко С.М., Хоружа Л.Л. Загальна педагогіка.–К.: МАУП, 2002.–176 с.
147. Матюша І.К. Особистість і колектив як цілісна гармонійна система (Психолого-педагогічний аспект). – К.: ІЗМН, 1997. – 188 с.

148. Маслоу А. Психология бытия / Пер.с англ. – М.: Рефл-бук, К.: «Ваклер», 1997. – 304 с.
149. Матонис В. Музыкально-эстетическое воспитание личности. – Л.: Музыка, 1988. – 88 с.
150. Машбиц Е.И., Андриевская В.В., Комиссарова Е.Ю. Диалог в обучающей системе. – К.: Вища школа, 1989. – 184 с.
151. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: Навчальний посібник. – К., 2001. – 608 с.
152. Моїсеєва М.А. Спільна музично-виконавська діяльність як засіб формування професійних якостей учителя музики (на матеріалі концертмейстерського класу): Дис. ... канд. пед. н.: 13.00.02. – К., 1998. – 248 с.
153. Моляко В.О. Творча особистість: спроба розставити акценти // Мистецтво та освіта, 1996. – №1. – С. 9 – 12.
154. Мороз О.Г., Сластьонін В.О., Філіпенко Н.І. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація: Навчальний посібник. – К., 1997. – 168 с.
155. Науменко С.І. Програма і методичні рекомендації з музики для 1-2 класів прискореного навчання трирічної початкової школи. – К., 1994. – 129 с .
156. Назайкинский Е.В. О психологии музыкального восприятия. – М.: Музыка, 1978. – 383 с.
157. Неменский Б. Мудрость красоты: О проблемах эстетического воспитания: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1987. – 256 с.
158. Ничкало Н.Г. Філософія сучасної освіти // Педагогіка і психологія. –1997. – №3. – С. 105 – 114.
159. Николаенко П.М. Педагогические условия совершенствования вокально-хоровой подготовки учителя музыки: Автореф. дис. ... канд. пед. н.: 13.00.01. – К., 1981. – 22 с.
160. Олексюк О.М., Ткач М.М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва: Навч. посібник. – К.: Знання України, 2004. – 264 с.
161. Орлов В.Ф. Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін: Монографія. / За заг. ред. І.А.Зязюна. – К.: Наукова думка, 2003. – 262 с.
162. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2002. – 256 с.
163. Осеннева М.С. Методика работы с детским вокально-хоровым коллективом: Учеб. пособие. – М.: Академия, 1999. – 224 с.
164. Основи викладання мистецьких дисциплін / За ред. О.П.Рудницької. – К.: ІЗМН, 1998. –182 с.
165. Островерхова Н.М., Даниленко Л.І. Ефективність управління загально-освітньою школою: соціально-педагогічний аспект. – К.: Школяр, 1995. – 302 с .
166. Падалка Г.М. Актуальні проблеми професійної підготовки вчителя музики // Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. –К.: НПУ, 2000. – Вип.1. – С. 9 – 21.

167. Падалка Г.М. Професійно-цілісний підхід і його реалізація в умовах художньої освіти майбутніх вчителів (на матеріалі музичних дисциплін): Методичні рекомендації. – К.: НПУ ім. М.Драгоманова, 1999. – 33 с.
168. Падалка Г.М. Учитель, музика, діти. – К.: Муз. Україна, 1982. – 144 с.
169. Падалка Г.М. Формирование эстетических идеалов и вкусов будущего учителя: Дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01. – К.: 1989. – 347 с.
170. Падалка О.С., Нісімчук А.С., Смолюк І.О., Шпак О.Т. Педагогічні технології: Навч. посібник. – К.: «Українська енциклопедія» ім. М.П.Бажана, 1995. – 250 с.
171. Панасюк А.Ю. Управленческое общение: практические советы. – М.: Экономика, 1990. – 112 с.
172. Педагогика: Учеб. пособие для пед.ин-тов / Под ред. Ю.К. Бабанского. – М.: Просвещение, 1983. – 608 с.
173. Педагогика: Учебное пособие для студ. пед. вузов и пед. колледжей / Под ред. П.И.Пидкасистого. – М.: Педагогическое общество России, 1998. – 640 с.
174. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. – 3-е изд. – М.: Школа-Пресс, 2000. – 512 с.
175. Педагогічний словник / За ред. Ярмаченка М.Д. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
176. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / За ред.С.О.Сисоевої. – К.: ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
177. Пенькова Р.И. Технология управления процессом воспитания молодежи. – Самара, 1994. – 143 с.
178. Петровский А.В. Личность. Деятельность. Коллектив. - М.: Политиздат, 1982. – 118 с.
179. Пехота О.М. Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя. – К.: Вища шк., 1997. – 281 с.
180. Петрушин В.И. Музыкальная психология: Учеб.пособие для студентов и преподавателей. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 384 с.
181. Петрушин В.И. Музыкальная психотерапия: Теория и практика: Учеб. пособие. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 176 с.
182. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти.- К.: «Слово», 2004. – 616 с.
183. Пикельная В.С. Теоретические основы управления (школоведческий аспект): Метод.пособие. – М.: Высш.шк., 1990. – 175 с.
184. Платонов К.К. Проблема теории групп и коллективов // Коллектив и личность. – М., 1975.
185. Платонов Ю.П. Психология коллективной деятельности: Теоретико-методологический аспект. – Л.: Изд. ЛГУ, 1990. – 184 с.

186. Побережна Л.Л. Розвиток естетичної культури студентів музично-педагогічних факультетів засобами української музики: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / НПУ. – К., 2001. – 19 с.
187. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: Учебник для студ. пед. вузов : В 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 1999. – Кн 2: Процесс воспитания. – 256 с.
188. Поташник М.М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт: Пособие для учителя. – К.: Рад.школа, 1988. – 187 с.
189. Практична педагогіка виховання: Посібник з теорії та методики виховання / За ред. Красовицького М.Ю. – К. – Івано-Франківськ: «ПЛАЙ», 2000. – 218 с.
190. Програми для середньої загальноосвітньої школи. – К.: «Початкова школа». – 2001. – 296 с.
191. Психологія: Підручник / Ю.Л.Трофімов, В.В.Рибалка, П.А.Гончарук та ін. – К.: Либідь, 2001. – 560 с.
192. Психология. Словарь / Под общ. ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
193. Ражников В.Г. Резервы музыкальной педагогики. – М.: «Знание», 1980. – 96 с.
194. Ражников В.Г. Диалоги о музыкальной педагогике. – М.: Музыка, 1989. – 141 с.
195. Рапатская Л.О. Формирование художественной культуры учителя музыки. – М.: Прометей, 1991. – 140 с.
196. Реан А.А., Коломинский Я.Л. Социальная педагогическая психология. – СПб: Питер Ком, 1999. – 416 с.
197. Ржецкий Н.Н. Лекции по педагогике: фундаментальные основы. – К.: «ДАН», 2001. – 40 с.
198. Ржецкий Н.Н. Лекции по педагогике: фундаментальные основы: Ч.2. – К.: «Интерпроф», 2002. – 40 с.
199. Рибалка В. Особистісний потенціал професіонала // Професійна освіта: Педагогіка і психологія. – 2001. – № 3. – С. 445 – 455.
200. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека. – М.: Прогресс, 1994. – 479 с.
201. Роджерс К. Творчество как усиление себя // Вопр. психологии. – 1990. – №6. – С. 165 – 169.
202. Роджерс Н. Творчество как усиление себя // Вопр. психологии. – 1990. – №1. – С. 164 – 167.
203. Ростовський О.Я. Керівництво процесом сприймання музики школярами: Метод. рекомендації. – К.: Рад.школа, 1990. – 64 с.
204. Ростовський О.Я. Професійна підготовка майбутніх учителів музики: проблеми і перспективи // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. № 2. – 2001 р. – С. 15 – 22.
205. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. – М.: Педагогика, 1973. – 423 с.

206. Руденский Е.В. Основы психотехнологии общения менеджера: Учебное пособие. – М.: ИНФРА, 1997. – 180 с.
207. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посібник. – К.: «Інтерпроф», 2002. – 270 с.
208. Рудницька О.П. Формування музичного сприйняття в системі розвитку педагогічної культури майбутнього вчителя: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук. – К., 1994. – 42 с.
209. Рудницька О. Мистецька освіта: сучасні пріоритети та тенденції змін // Постметодика. Мистецтво в школі. № 4, 1997. – С. 33 – 37.
210. Рудницька О.П., Болгарський А.Г., Свистельнікова Т.Ю. Основи педагогічних досліджень: Навч.-метод. посібник. – К., 1998. – 143 с.
211. Русинов Ф.М., Антонюк В.И. Психологические аспекты управления. – М.: Экономика, 1984. – 159 с.
212. Савенкова Л.О. Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх педагогів до професійного спілкування: Автореф. дис. ... докт. пед. н. – К., 1998. – 38 с.
213. Савченко О.Я. Від людини освіченої до людини культурної. Ціннісні орієнтації загальноосвітньої підготовки учнів // Рідна школа, 1996. – №5 – С.2.
214. Сверлюк Я.В. Формування готовності студентів вузів культури до роботи з дитячим духовим оркестром: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 1999. – 20 с.
215. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
216. Симонов В.П. Педагогический менеджмент. – М.: РПА, 1997. – 264 с.
217. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня. – К.: Поліграфкнига, 1996. – 403 с.
218. Скрипченко О., Долинська Л., Огороднійчук З., Зелінська Т. та ін. Загальна психологія (курс лекцій). – К.: НПУ, 1997. – 436 с.
219. Скурульський Р.П. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної творчості: Монографія. – К.: Вища шк., 1992. – 436 с.
220. Словник навчально-педагогічних понять і термінів / Укл. Л.П.Вовк. –К.,1993.
221. Сороковий А. Социально-психологические основы руководства. – М.: Экономика, 1991. – 260 с.
222. Спирин Л.Ф. Формирование профессионально-педагогических умений учителя-воспитателя. – М.: «Знание», 1984. – 124 с.
223. Станиславский К.С. Собрание сочинений: В 9 т. / Ред. О.Н.Ефремов. –М.: Искусство, 1988. – Т.2. – 508 с.
224. Столович Л.Н. Жизнь – творчество – человек: Функции художественной деятельности. – М.: Политиздат, 1988. – 319 с.
225. Столяренко Л.Д., Самыгин С.И. Психология и педагогика в вопросах и ответах. – Ростов-на-Дону: «Феникс», 1999. – 576 с.
226. Струве Г. Школьный хор: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1981. –191с.

227. Суименко Е.И. Диалектика становления и развития отношений коллективизма. – К.: Наук. думка, 1988. – 246 с.
228. Сухомлинский В.А. Мудрая власть коллектива (Методика воспитания коллектива).- М.: «Молодая гвардия», 1975.-240 с.
229. Сущенко А.В. Теоретико-методичні основи гуманізації педагогічної діяльності вчителя в основній школі: Автореф. дис. ... д-ра пед. н.–Харків,2004.– 48 с.
230. Тельчарова Р. Уроки музыкальной культуры. – М.:Просвещение, 1991.–158 с.
231. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей // Избр.труды : В 2 т. – М.: Педагогика, 1985. – Т.1. – С. 42 – 222.
232. Тихонравов Ю.В. Теория управления. – М.: Весник, 1997. – 336 с.
233. Троцко Г.В. Психологічна готовність до педагогічної діяльності: сутність, значення, способи формування // Актуальні проблеми психології навчання: Зб. наук. праць. – Харків: ХДПУ, 1995. – С. 179 – 187.
234. Устюжанин А.П., Утюмов Ю.А. Социально-психологические аспекты управления коллективом. – М.: Колос, 1993. – 112 с.
235. Философский словарь / Под ред. И.Фролова. – М.: Политиздат, 1987. – 588 с.
236. Фіцула М.М. Педагогіка: Посібник для студентів вищих пед. закл. освіти. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – 527 с.
237. Фоменко К.М. Педагогічні умови духовної самореалізації старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: Автореф. дис. ... канд пед. н.: 13.00.01. – Луганськ, 2004. – 20 с.
238. Халабузарь П., Попов В., Добровольская Н. Методика музыкального воспитания: Учеб пособие. – М.: Музыка, 1989. – 175 с.
239. Харламов И.Ф. Педагогика: Учеб. для студ. пед. спец. вузов. – 6 изд. –Минск: Універсітэцкае, 2000. – 560 с.
240. Хлебнікова Л.О. Музичне виховання – творчість – діти // Мистецтво та освіта. – 1996. – №1. – С. 48 – 53.
241. Цыпин Г.М. Психология музыкальной деятельности: проблемы, суждения, мнения. – М.: Интерпракс, 1994. – 373 с.
242. Шакуров Р.Х. Социально-психологические основы управления: руководитель и педагогический коллектив. – М.: Просвещение, 1990. – 208 с.
243. Шацкая В.Н. Общие вопросы эстетического воспитания в школе. – М.: Изд. АПН РСФСР, 1955. – 182 с.
244. Шевченко Г.П., Бутенко Л.Л., Шкурин А.И. Поэтический образ морали в искусстве: опыт нравственного воспитания старшеклассников. – Луганск: Альма Матер, 2002. – 166 с.
245. Шейн Э. Организационная культура и лидерство. Теория и практика менеджмента. – СПб.: Питер, 2002. – 335 с.
246. Шеремет М. Формування особистості засобами музики. – Суми.: МКВВП «Мрія», 1992. – 235 с.

247. Шпалинский В.В., Распоров И.В. Психолого-педагогические основы изучения личности и коллектива. – Днепропетровск: ДГУ, 1991. – 92 с.
248. Шуванов В.И. Социальная психология менеджмента. – М.: Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. – 256 с.
249. Шульга Р.П. Искусство и ценностные ориентации личности. – К.: Наукова думка, 1989. – 120 с.
250. Шульгіна В.Д. Зміст і форми виховної роботи вчителів музики в школі: Навч. посібник з курсу «Методика муз. виховання». – К.: КДПІ, 1991. – 47 с.
251. Щербаков А.И. Практикум по общей психологии. – М.: Просвещение, 1990. – 288 с.
252. Щербань П.М. Прикладна педагогіка. – К.: Вища школа, 2002. – 215 с.
253. Щекін Г.В. Теория социального управления. – К.: МАУП, 1996. – 408с.
254. Щолокова О.П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя. – К.: УДПІ, 1996. – 164 с.
255. Элементарное музыкальное воспитание по системе Карла Орфа / Ред.-сост. Л.А.Баренбойм. – М.: Сов.композитор, 1978. – 367 с.
256. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.
257. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования: Описание, объяснение, понимание социальной реальности. – М.: Добросвет, 1998. – 596 с.
258. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. – М.: Сентябрь, 1996. – 280 с.
259. Якобсон П.М. Психологические проблемы мотивации поведения человека. – М.: Просвещение, 1979. – 316 с.
260. Якунин В.А. Обучение как процесс управления: Психологические аспекты. – Л.: Изд. ЛГУ, 1988. – 159 с.
261. Ярмаченко М.Д. Педагогіка. – К.: Вища школа, 1986. – 543 с.
262. Ярмаченко М.Д. Сучасність педагогічної спадщини А.С.Макаренка. – К., 1988. – 48 с.
263. Ярмаченко М.Д. Педагогіку А.С.Макаренка – в кожному школу, кожний навчально-виховний заклад // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – Випуск 2. – С. 197 – 204.